

Folkeretten & Krim

Litteraturhuset, Oslo 28. mars 2019

Peter Ørebech
professor i rettsvitenskap
UIT Norges arktiske universitet,
peter.orebech@uit.no
9037 Tromsø

Hva henhører under domstolene?
Rettslige tvilsspørsmål Krim-saken:
Innholdsfortegnelse:

- **I.** Folkets vilje – øverste myndighet i statsdannelsen?
- **II.** Kan innvånere i et multikulturelt samfunn være «et folk»?
- **III.** Kan «folks separatistrett» stride mot moderlandets «territorielle integritet»?
- **IV.** Forbyr folkeretten unilaterale selvstendighetserklæringer?
- **V.** Kan sammenbrudd i statsstyret, statskupp, menneskerettsbrudd m.m. utløse separatistretten? (1)

Politikk (1): Statssekretær Audun Halvorsen Utenriksdepartementet, pressemedieing 18 mars 2019

- «18. mars 2019 er det fem år siden Russlands **ulovlige anneksjon** av Krim og Sevastopol. Russlands opptreden er **et alvorlig folkerettsbrudd** og utfordrer vår internasjonale orden. Norge gjentar fordømmelsen av Russlands anneksjon av ukrainsk territorium og anmoder Russland om å reversere denne. For Norge er det avgjørende at **forholdet mellom stater** styres av folkeretten ...
- Den **folkerettsstridige** folkeavstemningen på Krim 16. mars 2014 ble brukt for å legitimere russisk maktbruk.»

Politikk (2): Fhv. Statsminister Kåre Willoch

– Høyres landsmøte 18 mars 2019

- «Enkelte vestlige makters utenrikspolitikk synes å bygge på den vrangforestilling om Vestens moralske prektighet»
- «Vesten stiller større, rettslige moralske krav til andre enn til seg selv»
- «Ja, da sanksjonene ble innført, var det klar forutsetning at de skulle være midlertidige. Jeg kan ikke si at vi bidrar til europeisk sikkerhet eller folks velferd ved å gjøre disse sanksjonene varige.
- «Når det gjelder Krim, legger jeg merke til at det ikke later til at noen tror at det vil bli ført tilbake til Ukraina, og så vidt jeg vet er det som tyder på at de som bor på Krim ønsker å bli ført tilbake til Ukraina»

I. Folkets vilje – øverste myndighet i statsdannelsen? (1): «utvikle selvstyre» og «folkenes fritt uttrykte ønske»

- **FN-pakten, artikkel 1.2:** «å utvikle vennskapelige forhold mellom nasjoner grunnlagt på respekt for prinsippet om folkenes like rett og *selvbestemmelsesrett*».
- **FN-pakten artikkel 55:** «folkenes like rett og selvbestemmelsesrett»
- **FN-pakten, kapittel XI «Erklæring om ikke-selvstyrte områder», artikkel 73:** «utvikle *selvstyre*, ta rimelig hensyn til folkenes politiske ønskemål og å støtte dem i den gradvise utvikling av frie politiske institusjoner».
- **FN-pakten, artikkel 76:** «folkenes *fritt uttrykte* ønske»

II. Kan innvånere i et multikulturelt samfunn være «et folk»?

- ***Kosovo declaration of independence of 17 February 2008:***
«We declare Kosovo to be a ***democratic, secular and multiethnic republic***, guided by the principles of non-discrimination and equal protection under the law. We shall protect and promote the rights of all communities in Kosovo and create the conditions necessary for their effective participation in political and decisionmaking processes» (***ICJ- Kosovo-saken avsnitt 75***).
- ***Statspraksis, fulgt av mange over lang tid i den tro at det er rett:*** Estland, Latvia, Litauen, Slovenia, Kroatia, Kosovo, Norge m.fl.

III. Kan «folks separatistrett» stride mot moderlandets «territorielle integritet»? Kosovo-saken I.C.J. Reports 2010, p. 403 ff.

- “After the declaration of independence was issued, the Republic of Serbia informed the Secretary-General that it had adopted a decision stating that that declaration represented a forceful and unilateral secession of a part of the territory of Serbia, and ***did not produce legal effects*** either in Serbia or in the ***international legal order***” (avsnitt 77).
- “Several participants in the proceedings before the Court have contended that a prohibition of unilateral declarations of independence is implicit in the principle of territorial integrity. The Court recalls that the ***principle of territorial integrity*** is an important part of the international legal order and is enshrined in the Charter of the United Nations, in particular in Article 2, paragraph 4 ... General Assembly reiterated “[t]he principle that States shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State” (avsnitt 80).
- «Thus, the scope of the principle of territorial integrity is ***confined to the sphere of relations between States***» (avsnitt 80).

IV. Forbyr folkeretten unilateral selvstendighetserklæring? (1)

- «Whether it was indeed the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo which promulgated the declaration of independence ***was contested*** by a number of those participating in the present proceedings» (avsnitt 52).
- “The Court recalls that it has been asked by the General Assembly to assess the ***accordance of*** the declaration of independence of 17 February 2008 with “***international law***” (avsnitt 78).

- “Whether, **outside** the context of non-self-governing territories and peoples subject to alien **subjugation, domination and exploitation**, the international law of self-determination confers upon part of the population of an existing State **a right to separate** from that State is, however, a subject on which **radically different views** were expressed by those taking part in the proceedings and expressing a position on the question” (avsnitt 82).
- “Debates regarding the **extent** of the right of self-determination and the **existence** of any right of “remedial secession”, however, concern the right to separate from a State. As the Court has already noted (see paragraphs 49 to 56 above), and as almost all participants agreed, that issue **is beyond the scope** of the question posed by the General Assembly” (avsnitt 83).

IV. Forbyr folkeretten unilateral selvstendighetserklæring? (3)

- “During the second half of the twentieth century, the international law of self-determination **developed** in such a way as to create a right to independence for the peoples of non-self-governing territories and peoples subject to alien subjugation, domination and exploitation” (avsnitt 79).
- ***In no case***, however, does the ***practice of States*** as a whole suggest that the act of promulgating the declaration was regarded as ***contrary to international law***... (avsnitt 79).
- «one of the major ***developments*** of international law during the second half of the twentieth century has been the ***evolution of*** the right of selfdetermination» (avsnitt 82).

IV. Forbyr folkeretten unilaterale selvstendighetserklæringer? (4)

- «To answer that question, the Court need only determine whether the declaration of independence **violated** either general international law or the *lex specialis* created by Security Council resolution 1244 (1999)» (avsnitt 83).
- «The Court ... considers that general international law contains **no applicable prohibition of declarations of independence**. Accordingly, it concludes that the declaration of independence of 17 February 2008 **did not violate general international law**» (avsnitt 84).
- «The Court will now turn to the question whether **Security Council resolution 1244 (1999)**, or the measures adopted thereunder, introduces a **specific prohibition** on issuing a declaration of independence, applicable to those who adopted the declaration of independence of 17 February 2008» (avsnitt 101).
- «Bearing this in mind [the language of a Security Council resolution, carefully analysed] the Court **cannot** accept the argument that Security Council resolution 1244 (1999) contains **a prohibition**, binding on the authors of the declaration of independence, **against declaring independence**» ... The Court therefore concludes that this part of Security Council resolution 1244 (1999) **cannot be construed** to include a prohibition, addressed in particular to the authors of the declaration of 17 February 2008, against declaring independence. (avsnitt 110).

V. Kan sammenbrudd i statsstyret, statskupp, m.m. utløse separatistretten? (1). Avgrensning

- “[T]he illegality attached to the declarations of independence thus stemmed ***not from the unilateral character of these declarations as such***, but from the fact that they were, or would have been, connected with the ***unlawful use of force or other egregious violations of norms*** of general international law, in particular those of a peremptory character (*jus cogens*). In the context of Kosovo, the Security Council has never taken this position. The exceptional character of the resolutions enumerated above appears to the Court to confirm that ***no general prohibition against unilateral declarations of independence may be inferred from the practice of the Security Council***» (avsnitt 81).

V. Kan sammenbrudd i statsstyret, statskupp m.m. utløse separatistretten? (2): Situasjonsvilkårene, *de lege lata*?

- “In short, an argument claiming a Kosovar right to secede has numerous hurdles to pass. Perhaps the tallest one is the **belief** by many international lawyers that, outside of decolonization, there is **no right to secession**” (*I.L.M.*, Vol. 47 (2008), No. 4, s. 461-466, s. 464).
- “International law contains **neither** a right of unilateral secession **nor** the explicit denial of such right”. Supreme Court of Canada, Quebec case, avsnitt 112.
- «folk» under fremmed militær okkupasjon?
- «urbefolkninger»?

V. Kan sammenbrudd i statsstyret, statskupp m.m. utløse separatistretten? (3): Situasjonsvilkårene, klart *de sententia ferenda*, snart *de lege lata*?

- Peoples «collectively denied civil and political rights and subject to egregious abuses», <http://www.aalep.eu/legitimate-case-recognition-crimea>
- «Peoples subject to alien **subjugation, domination and exploitation** ... The practice of States in these latter cases does not point to the emergence in international law of a **new rule prohibiting** the making of a declaration of independence in such cases» (avsnitt 79).
- A great many new States have come into existence as a result of the exercise of this right. There were, however, also instances of declarations of independence **outside this context**. The **practice of States** in these latter cases **does not** point to the emergence in international law of a new rule **prohibiting** the making of a declaration of independence in such cases (avsnitt 79)
- **Peoples in «failing states», anarki, lovløshet, statskupp etc.?**

Konklusjoner

- **“Statspraksis** viser at det ikke finnes holdepunkter for at uavhengighetserklæringer er forbudt (autentisitetsproblemet).
- Det kan ikke oppstilles noe generelt forbud mot uavhengighetserklæringer av **Sikkerhetsrådets praksis**.
- Antakelsen om at forbudet mot unilaterale erklæringer ligger innebygget i **prinsippet om territoriell integritet** er feil fordi dette prinsipp er begrenset til området for relasjonene mellom stater
- Om anerkjennelse av en ny stat skal eller kan skje er overlatt til det internasjonale samfunn av stater, (effektivitetsprinsippet)
- Spørsmål som gjelder **rekkevidden av retten til selvbestemmelse og eksistensen av retten til unilateral separasjon** ligger utenfor siktemålet med spørsmålet som Generalforsamlingen stilte til domstolen. Det er således uklart om statskupp, sammenbrudd av institusjoner, anarki etc kan utløse rett til selvstendighet.